

УДК 327

DYPLOMACJA KULTURALNA UKRAINY NA PRZYKŁADZIE DZIAŁALNOŚCI UKRAIŃSKICH OFICJALNYCH PLACÓWEK DYPLOMATYCZNYCH W POLSCE

Iryna Kukharuk

*Institut Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Wrocławski,
ul. Koszarowa, 3, Wrocław, Polska, 51-149
e-mail: iryna.kukharuk@uwr.edu.pl*

W badaniach podjęto próbę analizy działalności ukraińskich placówek dyplomatycznych w Polsce (Ambasady i Konsulatów Ukrainy) oraz wskazano priorytety dyplomacji kulturalnej Ukrainy, która obecnie jest na etapie instytucjonalizacji. Celem pracy było wskazanie głównych instytucji odpowiedzialnych za dyplomację publiczną oraz dyplomację kulturalną Ukrainy, przybliżenie zagadnienia koncepcji nowego wizerunku państwa za granicą oraz wyjaśnienie, dlaczego dopiero teraz narzędzia dyplomatyczne zaczęły odgrywać taką istotną rolę w polityce zagranicznej.

Słowa kluczowe: Ukraina; wojna informacyjna; dyplomacja kulturalna

W 2004 roku Unia Europejska powiększyła się o kolejne 10 państw, wśród których znalazły się kraje Europy Środkowej i Wschodniej. Długi proces akcesji poprzedzały jeszcze dłuższe działania dyplomatyczne, mające na celu przede wszystkim zbudowanie pozytywnego wizerunku kraju, a w późniejszym terminie zarządzanie jego reputacją. Starając się o członkostwo w UE, państwa pracowały nie tylko nad spełnieniem kryteriów ekonomicznych oraz politycznych; musiały zadbać również o swoją rozpoznawalność wśród obywateli innych państw. W osiągnięciu tego celu istotną rolę odegrała dyplomacja publiczna oraz dyplomacja kulturalna. Państwa aspirujące do UE próbowały nawiązać kontakt i doprowadzić do dialogu z opinią publiczną stałych członków stowarzyszenia. Dlatego aktywnie pracowały nad powstaniem instytucji odpowiedzialnych za promocję kultury i historii. Dobrym przykładem mogą tu być Węgry, Łotwa, Czechy czy też Polska. „W roku 1998 rząd węgierski utworzył «Centrum Wizerunku Kraju», aby zarządzać reputacją Węgier za granicą. Celem centrum było «opracowanie koncepcji nowego wizerunku kraju oraz zbudowanie tego nowego wizerunku zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz kraju». Instytut Łotewski został również założony w roku 1998 przez rząd, «aby pomóc globalnej społeczności lepiej zrozumieć dzisiejszą Łotwę, podając istotne i przydatne informacje o wszystkich aspektach dziejów, kultury i społeczeństwa Łotwy». Głównym zadaniem czeskich centrów jest «wypracowanie dobrej reputacji i pozytywnego wizerunku Republiki Czeskiej za granicą, aktywna promocja interesów Republiki Czeskiej oraz prowadzenie dyplomacji publicznej zgodnej z priorytetami

polityki zagranicznej państwa»¹. Instytuty polskie zaczęły powstawać jeszcze przed 1989 rokiem. MSZ tak zdefiniowało ich podstawową rolę: „Naczelnym zadaniem Instytutów Polskich jest upowszechnianie polskiej kultury, wiedzy o historii oraz dziedzictwie narodowym w świecie [...] oraz dbałość o zapewnienie znaczącej polskiej obecności w przedsięwzięciach międzynarodowych, a także działanie na rzecz nawiązywania trwałych kontaktów między polskimi i zagranicznymi partnerami, aktywnymi w sferze międzynarodowej wymiany kulturalnej”². Dotychczasowa polityka kulturalna Ukrainy całkowicie się różni od przedstawionych tu przykładów, przede wszystkim ze względu na brak jedynej instytucji odpowiedzialnej za dyplomację kulturalną państwa i ignorancję ze strony władz w stosunku do narzędzi miękkiej siły. Jednak w ostatnich kilku latach w Ukrainie odbyły się znaczące zmiany instytucjonalne, kilkakrotnie podejmowano dyskusje dotyczące roli i miejsca dyplomacji w polityce zagranicznej państwa, dlatego zagadnienie dyplomacji kulturalnej uprawianej przez oficjalne ukraińskie przedstawicielstwa dyplomatyczne w Polsce (Ambasada i Konsulaty Ukrainy) jest jak najbardziej aktualny.

W 2005 roku członkostwo w UE było jednym ze strategicznych celów wybranego wtedy na stanowisko prezydenta Ukrainy Wiktora Juszczenki; dwa lata później (5 marca 2007 roku) rozpoczęły się negocjacje o stowarzyszeniu. W ciągu dziesięciu lat Ukraina próbuje stać się pełnoprawnym członkiem UE, ale dopiero niedawno zaczęła uświadamiać sobie siłę potencjału kulturowego i wykorzystywać kulturę jako narzędzie do osiągnięcia celów polityki zagranicznej. „W wielu krajach Europy Środkowej [i również Wschodniej] nowo wybrane rządy niweczyły wysiłki poprzedników, co prowadziło do przerwania ciągłości zarządzania reputacją. Jednak wkrótce nowy rząd «zdaje sobie sprawę», że istnieje «problem wizerunku» za granicą i stara się powołać instytucje oraz rozwinąć nowe strategie podchodzenia do tego problemu”³. Mimo to nieprzemyślane akcje często ponoszą klęskę. Bardzo dobrym aktualnym przykładem są wydarzenia zorganizowane przez MSZ Ukrainy w Holandii przed referendum, w którym Holendrzy mieli się wypowiedzieć za lub przeciwko podpisaniu umowy stowarzyszeniowej Ukrainy z UE. 6 kwietnia 2016 roku przy ponad 30 % frekwencji 61 % wyborców zdecydowało się nie poprzeć europejskie aspiracje Ukrainy. W kraju przeprowadzono kilka kampanii, które miały na celu kreowanie negatywnego wizerunku wschodnioeuropejskiego państwa: m. in., papier toaletowy w niebiesko-żółtych barwach flagi narodowej, plakaty z kurami żyjącymi w ciasnych klatkach ukraińskich fabryk oraz powrót do tematu katastrofy lotu Malaysia Airlines 17 i obarczanie winą Ukrainę. Trzy tygodnie przed referendum, aby nakłonić

¹ Szondi, G. *Filary zarządzania reputacją: dyplomacja publiczna w Europie Wschodniej z perspektywy public relations*, w: *Dyplomacja publiczna*, B. Ociepka (red.), Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 2008, s. 64.

² Oficjalna strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej; http://www.msz.gov.pl/pl/p/msz_pl/polityka_zagraniczna/dyplomacja_publiczna/instituty_polskie/instituty_polskie (dostęp 01.04.2017 r.).

³ Szondi, G. *Filary zarządzania reputacją: dyplomacja publiczna w Europie Wschodniej z perspektywy public relations*, w: *Dyplomacja publiczna*, B. Ociepka (red.), Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 2008, s. 65.

Holendrów do pozytywnej odpowiedzi, rzecznik ukraińskiego MSZ Dmytro Kuleba zapowiedział szereg akcji: m. in. wizyty głowy państwa, braci Kliczko, szefa MSZ Pawła Klimkina i jego udział w maratonie rowerowym na rzecz wsparcia Ukrainy oraz dni kina ukraińskiego. Przedstawiciele mniejszości ukraińskiej w Holandii swoje działania skupiali głównie w Internecie albo organizując spotkania z literacką elitą. W aktywny udział w promocję Ukrainy włączyli się holenderscy historycy, filozofowie oraz dziennikarze, którzy niejednokrotnie odwiedzali Ukrainę. Wymienione tu akcje były bardzo ważne i miały znaczenie dla poprawy wizerunku w Holandii, ale, jak teraz już wiemy, wszystko to miało dosyć znikomy wpływ na wynik końcowy referendum, który w tym przypadku był najważniejszy. Holendrzy zagłosowali przeciwko podpisaniu umowy stowarzyszeniowej między UE a Ukrainą. Niewątpliwie można dyskutować na temat wszystkich możliwych przyczyn zaistniałej sytuacji, ale jedna z nich jest zbyt oczywista, żeby o niej nie powiedzieć od razu: władze Ukrainy za późno uświadomiły sobie rolę kultury w polityce zagranicznej. Kampania dyplomatyczna była zbyt krótka i zorganizowana za późno. „Poszczególne państwa dysponują zróżnicowaną ofertą kulturalną, często wynikającą z odległych historycznych dziejów. Zapewne łatwiej eksponować osiągnięcia kulturalne Francji, Włochom czy Hiszpanii niż Polsce, Litwie i Białorusi [czy Ukrainie]. Wszystkie jednak dysponują jakimś potencjałem kulturalnym, który odpowiednio wyeksponowany może efektywnie wzmacniać pozycję państwa i pozytywnie wpływać na jego wizerunek w świecie”⁴. Znaczy to, że praktycznie każdy kraj ma zasoby kulturalne, pytanie jednak polega na tym, jak, kiedy i gdzie je wykorzysta. Dyplomacja kulturalna okazała się skutecznym sposobem zmiany negatywnych stereotypów i poprawy wizerunku kraju.

Żeby zrozumieć istotę dyplomacji kulturalnej, warto się odwołać do pojęcia szerszego, którym jest dyplomacja publiczna – termin ten został wprowadzony do polskiej nauki o stosunkach międzynarodowych przez Beatę Ociepkę. Definiuje ona dyplomację publiczną „jako dwustronną, dialogową formę politycznego komunikowania międzynarodowego, skierowaną do publiczności za granicą, realizowaną dzięki pośrednictwu środków przekazu i poprzez kanały bezpośrednie. Jej celem jest kształtowanie lub wspieranie pozytywnego wizerunku kraju, społeczeństwa za granicą, w tym – przez wpływanie na opinię publiczną – kształtowanie pozytywnych postaw wobec kraju nadawcy. Tak rozumiana dyplomacja publiczna ma ułatwiać realizację celów polityki danego kraju w środowisku międzynarodowym”⁵. Pojmowanie dyplomacji publicznej często wynika z uwarunkowań kulturowych i politycznych. Zakres tego pojęcia może być bardzo szeroki: np. według M. Leonarda dyplomacja publiczna zawiera trzy poszczególne sfery – polityczno-militarną, społeczno-kulturalną oraz gospodarczą. Z kolei przy innych podejściach dyplomacja publiczna często zostaje utożsamiana albo wręcz zawężana tylko do płaszczyzny

⁴ Michałowska, G. *Uwarunkowania międzynarodowej współpracy kulturalnej*, w: *Międzynarodowe stosunki kulturalne. Podręcznik akademicki*, A. W. Ziętek (red.), Warszawa: Wydawnictwo Poltext 2010, s. 45.

⁵ Ociepka, B. *Dyplomacja publiczna jako forma komunikowania*, w: *Dyplomacja publiczna*, B. Ociepka (red.), Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 2008, s. 12.

dyplomacji kulturalnej. Na potrzeby tej pracy zostało wykorzystane podejście, w którym dyplomacja kulturalna jest jednym z elementów dyplomacji publicznej, a jej działania wspierają projekty przygotowane głównie dla promocji gospodarczej i turystycznej państwa.

W porównaniu do takich krajów jak Francja, Wielka Brytania czy Niemcy, w Ukrainie dosyć późno zaczęto mówić o dyplomacji publicznej oraz kulturalnej. Państwa Europy Zachodniej i częściowo Europy Wschodniej o wiele szybciej odnalazły duży potencjał w aparacie dyplomatycznym i zasobach kulturalnych. Rok 1883 jest początkiem działalności jednej z najważniejszych instytucji dyplomatycznych Alliance Francaise. „Do jej zadań należy: promocja języka francuskiego, promocja kultury Francji i państw frankofońskich, promocja różnorodności kulturowej. Alliance Francaise ma niemal tysiąc oddziałów w 135 państwach”⁶. W 1934 roku powstała Brytyjska Rada ds. relacji z innymi krajami, która obecnie działa pod nazwą British Council. Głównym celem tej instytucji jest propagowanie języka angielskiego, organizowanie kursów językowych i przeprowadzenie egzaminów, co w sposób naturalny przyczynia się do promocji kultury Wielkiej Brytanii i zarazem do rozwijania dobrych relacji z innymi społeczeństwami. „Działania te wspierają zawierane na szczeblu rządów dwustronne porozumienia dotyczące współpracy w dziedzinie edukacji, nauki i kultury. British Council jest bardzo rozbudowaną instytucją, mającą oddziały i sieć Bibliotek Brytyjskich na całym świecie – w ponad 100 państwach. Polska filia została założona w 1938 r., jako druga na świecie – po egipskiej. Obecnie w Polsce funkcjonuje 21 ośrodków egzaminacyjnych i 9 partnerskich (bibliotek) British Council”⁷. Koncepcja Instytutu Goethego była dosyć podobna do omówionego przypadku brytyjskiego. Pierwotnie on też skupiał swoje działania na szkoleniach dla nauczycieli języka niemieckiego. Później funkcje Instytutu stopniowo się poszerzały, dzięki czemu stał się on centralną niemiecką instytucją wymiany kulturalnej. Obecnie możemy mówić o 136 placówkach oraz 11 biurach kontaktowych w 92 państwach świata.

W państwach Europy Wschodniej (Czechy, Węgry, Łotwa) intensywne prace nad koncepcją nowego wizerunku oraz wykorzystaniem w tym celu wszystkich możliwych narzędzi (przede wszystkim dyplomacji kulturalnej) rozpoczęły się dopiero w momencie możliwej akcesji do Unii Europejskiej. W poniższej tabeli zostały przedstawione najważniejsze instytucje kulturalne krajów Europy Wschodniej należących do UE.

Liczba instytucji kulturalnych w państwach Europy Wschodniej jest zdecydowanie mniejsza, niż liczba oddziałów takich organizacji jak Alliance Francaise czy British Council, ale w porównaniu do Ukrainy stan dyplomacji kulturalnej krajów wschodnioeuropejskich jest obecnie lepszy.

Dopiero w grudniu 2015 roku MSZ Ukrainy powiększyło się o jeden dodatkowy dział – Zarządzanie dyplomacją publiczną; natomiast prace nad stworzeniem instytutu

⁶ Bojarczyk, B., Olchowski, J., Ziętek, A. W. *Od dominacji kulturowej do soft power. Kultura w promocji państw*, w: *Międzynarodowe stosunki kulturalne. Podręcznik akademicki*, A. W. Ziętek (red.), Warszawa: Wydawnictwo Poltext 2010, s. 146.

⁷ Ibidem, s. 143.

zajmującego się w przyszłości dyplomacją kulturalną trwają do dziś. Z powyższego wynika, że pojęcie dyplomacji kulturalnej, jak też publicznej, jest dla Ukrainy nowe, a opracowaniem strategii mających na celu budowanie pozytywnego wizerunku państwa za granicą i w późniejszym terminie zarządzania nim nikt na poważnie się nie zajmował. Podstawowymi organami władzy wykonawczej odpowiedzialnymi za promocję Ukrainy i jej kultury za granicą są w pierwszej kolejności Ministerstwo Spraw Zagranicznych oraz Ministerstwo Kultury. Po przebadaniu głównych obowiązków i zadań ostatniego, nasuwają się wnioski, że Ministerstwo Kultury jest organem bardziej odpowiedzialnym za to, co się dzieje wewnątrz państwa, koordynuje ono działalność jednostek kulturalnych, zajmuje się organizacją wydarzeń na terytorium Ukrainy, natomiast jego roli za granicą dotyczy kilka przepisów aktu normatywnego *O Ministerstwie Kultury Ukrainy*

Tabela 1

Przykładowe instytucje kulturalne w państwach Europy Wschodniej,
które są członkami UE

Kraj	Instytuty kultury i liczba ich placówek za granicą
Bułgaria	Bułgarskie instytuty kultury (10)
Czechy	Czeskie centra (18)
Estonia	Instytut Estoński (4)
Węgry	Centra kultury węgierskiej (19)
Łotwa	Instytut Łotewski (tylko na Łotwie)
Litwa	Instytut Litewski (tylko na Litwie)
Polska	Instytut Polski (14)
Rumunia	Rumuński Instytut Kultury (15)
Słowacja	Instytut Słowacki (8)
Słowenia	Brak

Źródło: opracowanie własne na podstawie G. Szondi, *Dyplomacja publiczna w Europie Wschodniej*, w: *Dyplomacja publiczna*, B. Ociepka (red.), Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 2008, s. 76.

:

„Ministerstwo Kultury Ukrainy odpowiednio do przekazanych mu zadań:

86. organizuje wydarzenia skierowane na promocję dóbr kulturowych narodu ukraińskiego poza granicami Ukrainy i promocję kultury światowej w Ukrainie (w tym celu są przeprowadzane Dni, Tygodnie, Lata kultury)

87. zachęca przedstawicieli diaspory ukraińskiej do uczestnictwa w kulturalno-artystycznych projektach i innych rodzajach kulturalnej działalności; wspiera międzynarodową wymianę kulturalną i sprzyja współpracy instytucji państwowych, organizacji społecznych i prywatnego sektora w zakresie międzynarodowej współpracy kulturalno-artystycznej;

88. [...]

89. sprzyja uczestnictwu organizacji religijnych w międzynarodowych religijnych ruchach, forach, kontaktach biznesowych z międzynarodowymi centrami religijnymi i

zagranicznymi organizacjami religijnymi, podtrzymuje relacje i koordynuje kontakty z odpowiednimi organami innych państw w tych pytaniach”⁸.

Wartym uwagi wydarzeniem, w które ostatnio zaangażowało się Ministerstwo Kultury, jest program *Kreatywna Europa*. Podpisując 20 listopada 2015 roku porozumienie o przystąpieniu do programu, Ukraina, jak powiedział Komisarz UE ds. edukacji, kultury, młodzieży i sportu Tibor Navracsics, wyraziła chęć dołączenia się do rodziny europejskiej kultury.

„W grudniu 2013 r. Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej przyjęły program *Kreatywna Europa* na lata 2014-2020. Program oferuje wsparcie dla europejskiej kultury, kina, telewizji, muzyki, literatury, sztuk widowiskowych, dziedzictwa kultury oraz dziedzin pokrewnych. Z budżetem wynoszącym 1,46 mld EUR program wspiera rozwój sektorów kultury i kreatywnych (Cultural & Creative Sectors – CSS), umożliwiając dofinansowanie działalności przynajmniej 250 000 artystów i osób zawodowo zajmujących się kulturą, 2 000 kin, 800 filmów i 4 500 tłumaczeń książek. Ponadto zaplanowany w programie instrument finansowy zwiększy dostęp do finansowania dla małych podmiotów z sektorów kultury i kreatywnych”⁹. Program zawiera trzy główne komponenty, m. in., media, kulturę oraz część międzysektorową z Instrumentem Gwarancji Sektorów Kultury i Kreatywnych (CCS GF). Komponent kultura odpowiada za wszelkie działania, które mają na celu: „promocję europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji”¹⁰; z kolei komponent „media skierowany jest do producentów filmów i gier komputerowych, dystrybutorów filmów europejskich, agentów sprzedaży, organizatorów szkoleń, festiwalu filmowych, targów branżowych, wydarzeń budujących i rozwijających widownię oraz projektów współpracy między inicjatywami edukacyjnymi, twórców platform internetowych przeznaczonych dla profesjonalistów branży audiowizualnej, a także kin oferujących europejski repertuar”¹¹.

Ukraina stara się brać aktywny udział w trzech wyznaczonych sektorach. Na przykład w ramach programu *Kreatywna Europa* w marcu ubiegłego roku został ogłoszony konkurs na wsparcie projektów dotyczących tłumaczeń literackich oraz późniejszej publikacji już przetłumaczonych utworów.

Z kolei w 2017 roku dwa ukraińskie teatry – Dach oraz Młody teatr – wspólnie z innymi 38 teatrami należącymi do European Theatre Convention w ramach

⁸ *Pro położennia Pro Ministerstwo Kultury Ukrainy (Pro położennia pro Ministerstvo Kultury Ukrainy)*, Rozporządzenie Prezydenta Ukrainy z dnia 6 kwietnia 2011 roku № 388/2011, strona internetowa: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/388/2011> (dostęp 20.04.2017 r.).

⁹ *Program Kreatywna Europa dla europejskich sektorów kultury i kreatywnych*, <http://instrumentyfinansoweue.gov.pl/program-kreatywna-europa/> (dostęp 26.04.2017 r.).

¹⁰ <http://kreatywna-europa.eu/kultura/o-komponencie/> (dostęp 26.04.2017 r.).

¹¹ <http://kreatywna-europa.eu/media/o-komponencie/> (dostęp 26.04.2017 r.).

wygranego konkursu *Sieci Europejskie* uzyskały możliwość skorzystania z 250 tys. euro na realizację wspólnych projektów.

Partnerem *Kreatywnej Europy* jest program *Kultura i Kreatywność*, realizowany wspólnie przez UE i Partnerstwo Wschodnie. W ramach tego programu organizatorzy w Ukrainie poczynili pewne kroki, m. in., przeprowadzili 15 treningów dotyczących *Kreatywnej Europy* oraz tematów związanych z liderowaniem i komunikacją w sferze kultury, zarządzaniem projektami, PR; stworzyli portal, gdzie ponad 100 organizacji kulturalnych może prezentować swoją działalność na poziomie międzynarodowym, oraz organizowali wyjazdy do Lublany i Pragi. Ich celem było pozyskanie wiedzy na temat opracowania dobrego planu projektu i strategii, która umożliwi uzyskanie dofinansowania.

W kwietniu 2017 roku Ministerstwo Kultury Ukrainy dołączyło się do organizacji festiwalu *Ukraina 2017*, który miał miejsce w Salzburgu. Z okazji 25 rocznicy relacji ukraińsko-austriackich główny organizator Dom Literacki Salzburg we współpracy z Ambasadą Ukrainy w Wiedniu, Ministerstwem Kultury Ukrainy i Österreichischer Austauschdienst przygotował intensywny trzydniowy program kulturalny obejmujący wystawy fotograficzne, performance, pokazy filmowe, spotkania z ukraińskimi artystami (m. in. Andrijem Kurkowem, Jurijem Andruchowyczem, Tanią Malarczuc, Kateryną Babkiną i Natalią Śniadanko) oraz koncert piosenkarki folkowej Mariany Sadowskiej i Ługańskiej Orkiestry Symfonicznej. Do większych inicjatyw, w które zaangażowało się Ministerstwo Kultury Ukrainy, należą 57. Biennale w Wenecji, Międzynarodowe Targi Książki we Frankfurcie oraz Międzynarodowy Festiwal Filmów Animowanych w Annecy. Po raz pierwszy Ministerstwo wystąpiło w roli głównego koordynatora budowy pawilonu oraz późniejszej prezentacji Ukrainy na Biennale Sztuki 2017; organizatorem stała się instytucja – amerykański muzeum Dallas Contemporary. Odpowiedzialność za przygotowanie ukraińskiego stoiska na 69. Międzynarodowe Targi Książki we Frankfurcie po raz drugi wzięło na siebie Ministerstwo Kultury; we wcześniejszych edycjach ta rola należała do Państwowego Komitetu Telewizji i Radiofonii Ukrainy. Udział w festiwalu we francuskim Annecy jest dla Ukrainy debiutem. Rok 2017 stał się również początkiem nowej inicjatywy Ministerstwa pod nazwą Festiwal Młodej Sztuki. Jest to pewnego rodzaju konkurs artystyczny, w którym mogą wziąć udział malarze do 35 roku życia i przedstawić dzieła wpisujące się w tematykę wystawy *Dzisiaj, które nie nastąpiło*. Głównym celem projektu, wyznaczonym przez organizatora, jest „wsparcie państwa dla kreatywnej młodzieży, popieranie realizacji twórczych pomysłów młodych utalentowanych artystów w sferze nowoczesnej sztuki wizualnej, sztuki fotografii, zachowanie i powiększenie intelektualnego potencjału Ukrainy, popularyzacja nowoczesnej sztuki wśród szerokich warstw społecznych”¹².

¹² *Polożennia pro konkurs-festywal tvorchoji molodi „Bijenale suchasnoho mystectwa” (Положення про конкурс-фестиваль творчої молоді "Бієнале сучасного мистецтва")*, strona internetowa: <file:///C:/Users/Iryna/Downloads/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf> (dostęp 08.08.2017 r.).

Ministerstwo Kultury Ukrainy odgrywa ważną rolę w zakresie budowania reputacji państwa na arenie międzynarodowej. Jednak wciąż jest bardziej odpowiedzialne za obszar domestic culture diplomacy, z kolei Ministerstwo Spraw Zagranicznych zabezpiecza planowanie i realizację polityki państwa w relacjach międzynarodowych. Według aktu normatywnego *O Ministerstwie Spraw Zagranicznych Ukrainy* do jego głównych zadań należą:

”2. zabezpieczenie

realizacji polityki zagranicznej państwa;
prowadzenia zagranicznego kursu Ukrainy, skierowanego na rozwój politycznych, ekonomicznych, humanistycznych, prawnych, naukowych oraz innych relacji z państwami, organizacjami międzynarodowymi, oraz przygotowanie analizy odpowiednich tendencji;

posiadania wystarczającego zakresu dyplomatycznych narzędzi obrony oraz wzmocnienia niepodległości, suwerenności państwowej, bezpieczeństwa, integralności terytorialnej, interesów narodowych;

rozwoju relacji z Ukraincami przebywającymi za granicą oraz organizacjami, w które się zrzeszają, koordynacja wydarzeń, które są organizowane przez organy władzy wykonawczej w celu rozwoju takich relacji;

3) udział w realizacji polityki zagranicznej państwa, polityki integracji gospodarki narodowej do światowego systemu ekonomicznego;

4) sprzyjanie wejściu Ukrainy do światowej przestrzeni informacyjnej, polepszeniu jej autorytetu międzynarodowego, kształtowaniu pozytywnego wizerunku państwa jako pewnego i przewidywanego partnera;

5) udział w kształtowaniu oraz realizacji polityki państwowej, skierowanej na integrację Ukrainy do europejskiej politycznej, ekonomicznej, prawnej przestrzeni w celu członkostwa w UE oraz partnerstwa z NATO;

6) udział w zabezpieczeniu rozwoju prawa międzynarodowego;

7) zabezpieczenie kształtowania oraz realizacji polityki państwowej w sferze rozwoju dyplomatycznej służby Ukrainy”¹³.

Z powyższego wynika, że MSZ jest organem odpowiedzialnym za realizację celów polityki zagranicznej państwa i w tym dyplomacji kulturalnej Ukrainy. Dyplomatycznymi placówkami reprezentującymi MSZ są ambasady oraz konsulaty. W Polsce jest ich dwanaście: jedna ambasada, dwa konsulaty generalne i jeden konsulat oraz osiem konsulatów ze statusem honorowego:

1. Ambasada Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie,
2. Konsulat Generalny Ukrainy w Krakowie,
3. Konsulat Generalny Ukrainy w Lublinie,
4. Konsulat Ukrainy w Gdańsku,
5. Konsulat Honorowy Ukrainy w Bydgoszczy,
6. Konsulat Honorowy Ukrainy we Wrocławiu,

¹³ *Polożennia pro Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy (Положення про Міністерство закордонних справ України)*, Rozporządzenie Rządu Ukrainy z dnia 30 marca 2016 roku № 281, strona internetowa: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF> (dostęp 20.04.2017 r.).

7. Konsulat Honorowy Ukrainy w Zielonej Górze,
8. Konsulat Honorowy Ukrainy w Przemyślu,
9. Konsulat Honorowy Ukrainy w Poznaniu,
10. Konsulat Honorowy Ukrainy w Rzeszowie,
11. Konsulat Honorowy Ukrainy w Chełmie,
12. Konsulat Honorowy Ukrainy w Szczecinie.

Placówki dyplomatyczne w postaci ambasady oraz konsulatów zazwyczaj odgrywają jedną z kluczowych ról w działaniach dotyczących polityki zagranicznej państwa, a konsulaty Ukrainy w Polsce szczególnie. Polska zawsze była i ciągle pozostaje jednym z najważniejszych kierunków dyplomacji publicznej i kulturalnej, a Polacy – docelową grupą odbiorców. Świadczy o tym choćby liczba placówek dyplomatycznych. Dla porównania w USA oraz w Niemczech, które zajmują priorytetowe miejsca w komunikacji strategicznej Ukrainy, możemy mówić o czterech w Ameryce i odpowiednio pięciu placówkach dyplomatycznych w Niemczech. Z kolei w Kanadzie, gdzie znajduje się druga pod względem liczby ludności diaspora ukraińska, mieszczą się tylko dwie placówki.

Wracając do Polski, można zauważyć, że zainteresowanie tematyką ukraińską w ostatnich czasach wzrosło. Główna przyczyna kryje się w samych Ukraińcach, których liczba w ciągu ostatnich kilku lat wzrosła nawet dziesięciokrotnie. W pierwszej kolejności na początku pobytu w Polsce potrzebują wsparcia ze strony ojczystego państwa w sprawach związanych z legalizacją pobytu, pracy itd. Chcą czuć się bezpiecznie i dlatego konsulat jest jedynym oficjalnym łącznikiem z Ukrainą. Po zaklimatyzowaniu się jednak również stają się docelową grupą, do której kierowana ma być dyplomacja kulturalna Ukrainy.

Do podstawowych narzędzi dyplomacji kulturalnej zaliczyć można organizowanie koncertów, wystaw teatralnych, pokazów filmowych, wspieranie nauczania języka, literatury i historii danego państwa oraz przeprowadzanie konkursów języka i wiedzy o kraju, tworzenie stron internetowych promujących państwo, wymianę artystów i ekspertów kulturalnych oraz ułatwianie nawiązywania kontaktów pomiędzy artystami, wspieranie współpracy pomiędzy instytucjami i stowarzyszeniami kulturalnymi, tłumaczenie i wydawanie literatury, wspieranie współpracy naukowej, wymiana pracowników naukowych, prowadzenie wspólnych projektów badawczych, przyznawanie stypendiów dla studentów, doktorantów i naukowców, organizowanie wymian studenckich oraz współpraca w dziedzinie kultury fizycznej i sportu. Na potrzeby pracy została przeprowadzona szczegółowa analiza¹⁴ działalności Ambasady

---

¹⁴ Badanie polegało na monitoringu oraz późniejszej analizie działalności kulturalnej ukraińskich placówek dyplomatycznych na podstawie informacji zawartej na oficjalnych stronach internetowych Ambasady i wybranych konsulatów. Analizowano informacje o wszystkim wydarzeniach o tematyce kulturalnej, na podstawie której została sformułowana lista wniosków. Analiza dotyczyła przede wszystkim Konsulatu w Gdańsku, Konsulatu Generalnego w Krakowie, Konsulatu w Lublinie, które regularnie aktualizowały dane o swojej działalności; oraz Konsulatu Honorowego w Poznaniu i Konsulatu Honorowego we Wrocławiu – czyli placówek, które obecnie odpowiedzialność za dyplomację kulturalną przekazały odpowiednim instytucjom. Konsulat Honorowy Ukrainy w Zielonej Górze, Konsulat

Ukrainy w Warszawie oraz wybranych ukraińskich konsulatów w polskich miastach: Gdańsk, Kraków, Lublin, Poznań, Wrocław. Na podstawie badania można ocenić, na ile placówki dyplomatyczne spełniają podstawowe zadania przypisane MSZ, oraz zobaczyć pierwsze efekty prowadzonej przez nie dyplomacji kulturalnej i wykorzystywanych narzędzi. Biorąc pod uwagę zapisy w Ustawie *O Ministerstwie Spraw Zagranicznych* z dnia 30 marca 2016 r., ukraińskim placówkom dyplomatycznym nie można zarzucić niespełnianie podstawowych obowiązków: ambasada oraz konsulaty angażują się w rolę organizatora wydarzeń kulturalnych, biorą aktywny udział w kształtowaniu polityki zagranicznej, która ma na celu integrację Ukrainy ze wspólnotą europejską; dyplomaci utrzymują kontakty z Ukraińcami przebywającymi za granicą oraz nawiązują relacje z organizacjami, w które się zrzeszają, jednak tej działalności jest zdecydowanie za mało, żeby mówić o realizacji polityki zagranicznej państwa oraz przemyślanej strategii jego promocji. Po analizie przygotowano wstępną ocenę działalności ukraińskich placówek dyplomatycznych w Polsce, według której mamy do czynienia z kilkoma głównymi tendencjami. Pierwsza dotyczy niskiego poziomu zaangażowania, przede wszystkim finansowego, strony ukraińskiej w promocję państwa. Jednocześnie tematyka ukraińska coraz częściej wywołuje zainteresowanie organizacji nie związanych z Ukrainą i staje się obowiązkowym elementem wielu wydarzeń nie poświęconych jej specjalnie, co jest drugą zauważalną tendencją nie tylko w Polsce. Trzeci wniosek dotyczy jednego z najważniejszych przepisów Ustawy *O Ministerstwie Spraw Zagranicznych* – czyli działalności służby dyplomatycznej mającej na celu utrzymywanie i rozwijanie relacji z Ukraińcami przebywającymi za granicą. W czwartym wniosku została omówiona rola konsulatów w nawiązywaniu współpracy pomiędzy ukraińskimi i polskimi instytucjami kulturalnymi, organizacjami. Z nową siłą ruszyła także fala podpisywania umów partnerskich pomiędzy miastami obu państw.

Konsulaty Ukrainy rzadko występują w roli pełnoprawnych organizatorów wydarzeń kulturalnych, konferencji naukowych; tak samo rzadko są inicjatorami przeprowadzenia akcji promocji Ukrainy za granicą. Do cyklicznych wydarzeń, których organizacją i później przeprowadzeniem zajmują się konsulaty, należą uroczystości z okazji świąt narodowych takich jak Dzień Niepodległości Ukrainy, Dzień Jedności albo Dzień Ukrainy w Krakowie. W wielu innych imprezach konsulaty występują w roli honorowych patronów, żeby nadać wydarzeniu prestiżu i większe znaczenie.

Funkcję podmiotu odpowiedzialnego za kulturalny wymiar polityki zagranicznej państwa zdecydowanie częściej spełniają ukraińskie oraz polskie mniejszościowe organizacje społeczne i uczelnie wyższe. Dla przykładu można tu wymienić Związek Łemków, który jest organizatorem cyklicznej corocznej imprezy *Łemkowska Warta*, oraz Związek Ukraińców w Polsce. ZUwP jest ukraińską organizacją społeczną, która powstała w 1990 roku i jest prawnym następcą Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-

---

Honorowy Ukrainy w Przemyślu, Konsulat Honorowy Ukrainy w Rzeszowie, Konsulat Honorowy Ukrainy w Chełmie oraz Konsulat Honorowy Ukrainy w Szczecinie nie posiadają stron internetowych, dlatego ich działalność nie została przeanalizowana.

Kulturalnego z 1956 roku. Działania Związku są skoordynowane, przemyślane i przyczyniają się do zachowania tożsamości kulturalnej społeczności ukraińskiej w Polsce. ZUwP jest głównym organizatorem największych ukraińskich imprez na terenie RP, m. in.:

- uroczystości ku rocznicy urodzin Tarasa Szewczenki, cyklicznej imprezy *Ukraińskie Klimaty* w Legnicy oraz noworocznych zabaw z okazji *Małanki* – polskiego odpowiednika Sylwestra w województwie małopolskim;

- trzydniowego festiwalu *Ukraińskie Barwy Pogranicza* w Braniewie, Ogólnopolskich dni Teatru Ukraińskiego odbywających się w Olsztynie, Dziecięcego Festiwalu Kultury Ukraińskiej w Elblągu, Regionalnego Ukraińskiego Jarmarku Folklorystycznego *Z malowanej skrzyni* w Kętrzynie, Ukraińskiego Jarmarku Młodzieżowego *JarmROCH FEST*, Dni Kultury Ukraińskiej w Szczecinie, Spotkania z Folklorem Ukraińskim w Dobrym Mieście, Spotkań z Kulturą Ukraińską w Wąlczu, *Bytowskiej Watry* nad jeziorem w Udorpiu, Festiwalu Kultury Ukraińskiej w Górowie Iławieckim *Ekolomyja*, Sezonu Kultury Ukraińskiej na Warmii i Mazurach oraz Pasłęckiej Uczty Kultur Wschodu. Wszystkie imprezy są wydarzeniami cyklicznymi, co świadczy o aktywnej pracy tamtejszych oddziałów ZUwP oraz o mocnej pozycji organizacji na terenie Polski. Większość z wymienionych tu wydarzeń została objęta patronatem Konsulatu Generalnego Ukrainy w Gdańsku (zasięg odpowiedzialności – województwa kujawsko-pomorskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie); natomiast finansowanie leży po stronie Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji RP oraz władz miejskich i wojewódzkich. Do jednorazowych akcji, którymi również zajął się pomorski oddział ZUwP, należą Koncert przeciwko wojnie (21 listopada 2015 r.), w ramach którego była przeprowadzana zbiórka pieniędzy na rzecz pomocy Ukrainie; organizacja prezentacji książki polskiego historyka ukraińskiego pochodzenia Romana Drozda *Ukraińcy w Polsce wobec swojej przeszłości (1947-2005)* czy też koncert z okazji 200 rocznicy urodzin księdza Michała Werbyckiego – kompozytora hymnu Ukrainy.

W **Krakowie** tematyka ukraińska jest popularyzowana przez Katedrę Ukrainistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Fundację św. Włodzimierza Chrzyciela Rusi Kijowskiej oraz stowarzyszenie Siemacha. Uniwersytet Jagielloński przeprowadza liczne konferencje naukowe poświęcone Ukrainie, ale również wydarzenia o znaczeniu kulturalnym. Do takich należy Ogólnopolski Konkurs Ortograficzny z Języka Ukraińskiego, który w 2016 roku uzyskał status Międzynarodowego. W ramach Festiwalu Kultury i Mediów *Polikultura*, organizowanego przez Instytut Kultury Uniwersytetu Jagiellońskiego, jeden dzień całkowicie był poświęcony Ukrainie: projekt *Kultura Euromajdanu* miał na celu przybliżenie uczestnikom wydarzeń na kijowskim Majdanie Niepodległości podczas Rewolucji Godności oraz takich zagadnień kulturowych, jak ukraińska muzyka, literatura, poezja czy fotografia.

Siemacha jest organizacją pożytku publicznego, która w pierwszej kolejności zajmuje się prowadzeniem sieci innowacyjnych placówek wychowawczych, sportowych oraz terapeutycznych w celu wsparcia rozwoju dzieci i młodzieży w Polsce. Od niedawna stowarzyszenie bardzo mocno angażuje się w pomoc Ukrainie,

organizując zbiórki podczas Charytatywnych Rautów Konsularnych w Tarnowie. W 2016 roku zebrane środki zostały przekazane do nowopowstałego Szpitala Służby Granicznej Ukrainy w Charkowie; w 2017 roku pomoc finansową dostał Szpital Dziecięcy „Centrum Matki i Dziecka” w Winnicy. Poza wsparciem materialnym Siemacha współorganizuje wydarzenia o znaczeniu kulturalnym. W 2015 roku był to *Wieczór Kolęd*, w 2016 roku w ramach projektu *U-kraina możliwości* do Polski przyjechała 15-osobowa grupa z Winnicy. Celem była integracja pomiędzy polską i ukraińską młodzieżą.

Promocją kultury ukraińskiej zajmują się liczne grupy uczniów w szkołach oraz studentów na uczelniach wyższych: w 2013 roku po raz pierwszy zostały zorganizowane *Dni Ukraińskie* na Uniwersytecie Opolskim. W przygotowanie imprezy zaangażowały się Wolontariat Uniwersytetu Opolskiego, Stowarzyszenie Polska-Wschód oraz Partnerstwo Wschodnie Uniwersytetu Opolskiego. Małopolska Szkoła Gościnności w Myślenicach cyklicznie przeprowadza Dzień Ukrainy.

W **Gdańsku** ważnym podmiotem w kwestii dyplomacji kulturalnej jest ukraińska greckokatolicka społeczność. W roku 2015 z okazji jubileuszu 1000-lecia zaślęnięcia wielkiego księcia i władcy św. Włodzimierza parafia stała się jednym z głównych organizatorów konferencji *Dziedzictwo św. Włodzimierza Wielkiego chrzciciela Rusi Kijowskiej-Ukrainy* oraz zaproponowała budowę pomnika historycznej postaci. Jest to drugi po londyńskim pomnik św. Włodzimierza, który znajduje się na terenie państw europejskich.

Pod względem popularyzacji kultury ukraińskiej ważne są również Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. Ignacego Jana Paderewskiego, która już od 11 lat organizuje Konkurs Pianistyczny *Śląskie spotkania z muzyką ukraińską*, oraz Wyższa Szkoła Gospodarcza przygotowująca cykliczną imprezę *Dni Ukrainy w Bydgoszczy*. W kilka wydarzeń ostatnio zaangażował się również Chór Kameralny Tutti e Solo gdańskiej Akademii Muzycznej: m. in. w Koncercie-Requiem Bohaterom Majdanu *Niebiańskiej Sotni* oraz wspólnie z Nadbałtyckim Centrum Kultury, Międzywydziałowym Kołem Naukowym Muzyki Chóralnej i Operowej Akademii Muzycznej im. S. Moniuszki w Gdańsku, Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie oraz gminą Gniewino zorganizował koncert *Bukiet arii i pieśni dla pań i panów* w geście solidarności z Ukrainą. W koncercie wziął udział ukraiński baryton Mykoła Hubczuk.

Inicjatorami wydarzeń często są pojedyncze osoby. W 2016 roku wykładowcy Uniwersytetu Gdańskiego, profesor Marta Koval oraz profesor Marek Wilczyński, organizowali cykl spotkań pod nazwą *Ukraińskie horyzonty*. Na wydarzeniu pojawili się znani ukraińscy badacze, m. in. Taras Woźniak, Ołeksandr Bojczenko, Jarosław Hrycak, Andrij Lubka i francuski historyk skupiający się na tematyce ukraińskiej Daniel Beauvois.

W **Lublinie** organizacją najbardziej znaczących wydarzeń o tematyce ukraińskiej zajmują się: Towarzystwo Ukraińskie, Ośrodek Badań Wschodnioeuropejskich – Centrum Ucrainicum przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim im. Jana Pawła II, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Fundacja Kultury Duchowej Pogranicza oraz Centrum Kultury Lublina. Towarzystwo Ukraińskie jest regionalną organizacją

społeczną zrzeszającą Ukraińców Lublina oraz Chełmszczyzny. Głównym obszarem aktywności organizacji jest działalność kulturalno-edukacyjna, która ma na celu popularyzację kultury ukraińskiej i wiedzy o tradycjach narodowych. „Największym dorocznym wydarzeniem kulturalnym Towarzystwa jest «Ukraińska Biesiada» – święto ukraińskiej społeczności prawosławnej Lublina z okazji Pięćdziesiątnicy oraz zakończenia roku szkolnego w Ukraińskiej Szkole Niedzielnej w Lublinie”¹⁵. Do innych form popularyzacji kultury należą organizacja seminariów kulturologicznych (np. wykład Ołeksandra Irwancia pt. *Współczesna literatura ukraińska po Rewolucji Godności (2013-2014). Zmiana samoświadomości pisarza*, Lublin, 5 października 2015 r. oraz wykład Iryny Hryń pt. *Ukraińska spuścizna kulturowa Chełmszczyzny w działalności Lwowskiego Towarzystwa Cholmszczyzna*, Lublin, 27 listopada 2015 r.) i uroczystości ku czci Tarasa Szewczenki czy z okazji Dnia Jedności Ukrainy, wyjazdy śladami kultury ukraińskiej, koncerty z udziałem zespołu folkowego ukraińskich studentów Lublina *Chwyla* czy też prowadzenie Ukraińskiej Szkoły Niedzielnej.

Centrum Ucrainicum oraz UMCS z kolei bardziej są nastawione na działalność naukową, dlatego często występują organizatorami konferencji międzynarodowych, debat akademickich oraz warsztatów eksperckich. Owocem współpracy Zakładu Filologii Słowiańskiej UMCS i lublińskiego oddziału PAN jest cykliczna konferencja naukowa *Język ukraiński poza granicami Ukrainy*. W 2011 roku przy UMCS powstała jednostka naukowo-badawcza Centrum Europy Wschodniej, która od ponad sześciu lat jest jednym z wiodących inicjatorów przybliżenia tematyki ukraińskiej polskiej społeczności akademickiej. Wśród ostatnich zorganizowanych przez CEW wydarzeń należy wymienić konferencję polsko-ukraińską *Przeszłość – Teraźniejszość – Przyszłość. Stosunki polsko-ukraińskie w XX i XXI wieku* (czerwiec 2017 roku).

Największym wydarzeniem przygotowywanym przez Fundację Kultury Duchowej Pogranicza jest listopadowy festiwal *Ukraina w centrum Lublina*, który od dziesięciu lat proponuje różne formy kontaktu z kulturą ukraińską. W programie z ostatniej edycji (2016) pojawiły się: konkurs wiedzy o Ukrainie *Ukraina-Terra (in)cognita* dla uczniów lubelskich szkół, wystawa fotograficzna *Ćwierćwiecze Ukrainy w 25 fotografiach*, koncert ukraińskich zespołów Vivienne Mort i Derrick&Tonika (drumm&bass), warsztaty artystyczne *Ukrart*, na których tworzono słowiańskie Lalki-Motanki, projekcje ukraińskich filmów krótkometrażowych oraz spotkania i dyskusje z reżyserami, rozmowa z młodym ukraińskim pisarzem, podróżnikiem, blogerem Bohdanem Łohwynenkiem, który zaprezentował dwie książki – *Saint Porno* napisaną na podstawie wywiadu z aktorką porno oraz zbiór opowiadań *Przechodni. Azja Południowo-Wschodnia*.

Wspólnym projektem Centrum Kultury Lublina (główny organizator) oraz Centrum Europy Wschodniej UMCS, Stowarzyszenia Współpracy Polska-Wschód, Towarzystwa Ukraińskiego, Wojewódzkiego Ośrodka Kultury w Lublinie, Wydziału Kultury Urzędu Miasta Lublin, Wydziału Oświaty Urzędu Miasta Lublin oraz Zakładu Filologii Ukraińskiej UMCS jest cykliczna impreza pt. *Polsko-Ukraińskie Spotkania Mistrzów Słowa*. Podstawowym celem wydarzenia, jak wynika z regulaminu, jest

¹⁵ Oficjalna strona internetowa Towarzystwa Ukraińskiego, *Działalność kulturalno-edukacyjna*, http://www.ukr-tov.pl/pl/?page_id=40 (dostęp 17.07.2017 r.).

„propagowanie literatury ukraińskiej w Polsce, budowanie relacji kulturowych pomiędzy mieszkańcami Polski i Ukrainy, doskonalenie warsztatu artystycznego, konfrontacja dokonań twórczych”¹⁶.

Od dłuższego czasu wsparcie dla inicjatyw ukraińskich pojawia się ze strony Radia Lublin, które w ciągu siedemnastu lat jest organizatorem Ukraińskiego Radiowego Dyktanda Jedności Narodowej. W 2013 roku wspólnie z Konsulatem Generalnym Radio Lublin wyprodukowano cykl programów pod tytułem *Ukraina w drodze ku politycznej i ekonomicznej integracji z UE*.

Konsulat Generalny w Lublinie zajmuje dosyć aktywną pozycję w kwestiach popularyzacji kultury ukraińskiej. Przyczynia się do współorganizacji uroczystości ku czci Tarasa Szewczenki, z okazji 750-lecia koronacji Daniela Halickiego oraz świąt narodowych takich jak Dzień Jedności Ukrainy, Dzień Niepodległości; niejednokrotnie brał udział w przygotowaniu konferencji międzynarodowych (we wrześniu 2013 roku wspólnie z Ministerstwem Nauki i Edukacji Ukrainy, Wołyńską Radą Obwodową, Uniwersytetem Łesi Ukrainki oraz Uniwersytetem Warszawskim organizował Pierwsze Międzynarodowe Naukowo-Praktyczne Seminarium *Integracja europejska: doświadczenie Polski i Ukrainy*; w październiku 2013 roku nadał wsparcie przy organizacji konferencji *Europa Unii. Unie polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej: historia i tradycje. W 600. rocznicę unii horodelskiej i 444. rocznicę unii lubelskiej*.

Ukraińska tematyka coraz częściej pojawia się w ramach większych imprez nie poświęconych specjalnie Ukrainie, w których organizację konsulaty się nie angażują. Udział ukraińskich artystów w koncertach, obecność ukraińskich filmów na listach konkursowych największych polskich festiwali przyczyniają się do promocji państwa, jego kultury i sukcesów. W ramach Gdańsk DocFilm Festiwal nagroda publiczności przypadła filmowi *Ukraińcy* reżyserów Leonida Kantera oraz Iwana Jasnyja. Podczas odbywającego się w Gdyni festiwalu Millennium Docs Against Gravity 2016 inny ukraiński film w reżyserii Romana Bondarczuka *Ukraińscy Szeryfowie* dostał nagrodę za dyscyplinę kompozycyjną.

Ukraińska tematyka co roku pojawia się podczas jednego z największych festiwali w Lublinie *Noc Kultur*. W ramach tej imprezy w 2013 roku Ukraina została zaprezentowana poprzez kulturę le parkour, rzeźbiarski projekt *Kielki* ukraińskiego artysty Ołeksija Konoszenki, instalacje w przestrzeni miejskiej stworzone przy użyciu barwionego filcu są dziełem ukraińskiej artystki Mariji Łesnikowej oraz występ chóru duchowego z Kamieńskiego Canticum Novum.

Ukraińskie placówki dyplomatyczne spełniają obowiązki wynikające z przepisu, który dotyczy rozwoju relacji z Ukraińcami przebywającymi za granicą. Przez ostatnie wydarzenia w Ukrainie (Euromajdan, konflikt zbrojny, kryzys polityczny i ekonomiczny) częstotliwość wyjazdów Ukraińców do Polski wzrosła. Ukraińskie oraz polskie instytucje wspólnie organizują pobyt i program wycieczek dla dzieci z rodzin

¹⁶ Regulamin XII Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego Poezji i Prozy Ukraińskiej. Final. X Polsko-ukraińskie Spotkania Mistrzów Słowa, strona internetowa: http://ck.lublin.pl/wp-content/uploads/2017/01/2017-PU-SMS_regulamin-mail.doc (dostęp 17.07.2017 r.).

Bohaterów Majdanu *Niebiańskiej Sotni* i żołnierzy walczących na wschodzie Ukrainy, wspierają rannych w leczeniu i rehabilitacji. Towarzystwo Przyjaciół Ukrainy jest jedną z takich organizacji działających na rzecz pomocy mieszkańcom Ukrainy. Ma na swoim koncie projekt *Dzieci Majdanu – Polskie Ferie*. Po stronie ukraińskiej udział w organizacji wyjazdów wzięły Dziecięcy Fundusz Ukrainy oraz organizacja *Mój tata broni Ukrainy*. Do pomocy dołączają się również władze lokalne i wojewódzkie. Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Małopolski od siedemnastu lat organizuje akcję *Podarujmy Lato Dzieciom ze Wschodu*, w ramach której na wypoczynek wakacyjny do Krakowa przyjeżdżają także Ukraińcy. Konsule często biorą udział w spotkaniach z dziećmi oraz kombatantami ATO przyjeżdżającymi do Polski, tym samym spełniają jedno z podstawowych zadań służby dyplomatycznej: rozwój oraz podtrzymania relacji z obywatelami Ukrainy.

Ukraińskie placówki dyplomatyczne biorą aktywny udział w nawiązaniu relacji pomiędzy ukraińskimi i polskimi instytucjami kulturalnymi. Kierownictwo teatrów, opery, baletów z Ukrainy często zwraca się do konsulatów z prośbą o pomoc w znalezieniu chętnych do współpracy w Polsce. Dzięki wsparciu Konsula Generalnego Ukrainy w Gdańsku Myrona Jankiewa współpracę rozpoczęły Lwowski Narodowy Akademicki Teatr Opery i Baletu im. Salomei Kruszelnickiej oraz Opera Bałtycka w Gdańsku. Celem wspólnej działalności jest aktywna prezentacja ukraińskiej muzyki klasycznej na północy Polski. Od 4 lat artyści teatru występują na polskich scenach w ramach trasy koncertowej *Vivat Operetta*, której organizacją zajmuje się Polski Impresariat Artystyczny Artos-Groupe.

Zauważalne jest zjawisko nawiązania partnerstwa oraz zacieśnienia kontaktów pomiędzy miastami i ich władzami. Wiele polskich i ukraińskich miast łączy długa historia współpracy: m. in. Zamość – Żółkiew są miastami partnerskimi od 1991 roku, Zamość – Sumy – od 1996 roku, Rzeszów – Lwów oraz Elbląg – Tarnopol od 1992 roku, Kalisz – Kamieniec Podolski – od 1993 roku, stolice państw Warszawa – Kijów – od 1994 roku, Gdańsk – Odessa – od 1995 roku, Lublin – Łuck oraz Lublin – Ługańsk – od 1996 roku, Bydgoszcz – Czerkasy – od 2000 roku. Natomiast inne dopiero niedawno podjęły decyzję o pogłębieniu kontaktów. Miasta Górowo Iławieckie oraz Horochów w obwodzie wołyńskim są partnerami od czerwca 2011 roku; do podjęcia współpracy pomiędzy polskim Sosnowcem i ukraińskimi Dergaczami doszło również w 2011. W 2013 roku została podjęta decyzja o podpisaniu umowy pomiędzy Lublinem i Równem oraz Lublinem i Sumami. Rok później (2014) miasta Gdańsk i Mariupol zadeklarowały zamiar współpracy na prawach miast partnerskich. Z kolei 26 czerwca 2016 roku pomyślnie zakończyła się uroczystość podpisania układu partnerskiego pomiędzy Chełmnem a miastem Kaniów z Ukrainy.

Wymiany delegacji są jedną z najprostszyc form dyplomacji kulturalnej. Po stanowczej deklaracji Ukrainy o chęci przystąpienia do UE aktywność ukraińskich organów administracji publicznej znacząco wzrosła. Najczęściej do Polski zaczęły przyjeżdżać przedstawicielstwa rad obwodowych w celu pozyskiwania wiedzy, jak skutecznie reformować organy samorządu miejskiego w ramach integracji z UE. Z tej możliwości korzystają nie tylko zachodnie regiony geograficznie i historycznie bliższe Polsce, ale również miasta ze wschodniej części Ukrainy: m. in. Charków, Dniepr,

Mariupol, Sumy, Zaporozhe. Ukraińskie delegacje pojawiają się w Polsce także w ramach projektów realizowanych wspólnie z polskimi organizacjami, fundacjami. Dla przykładu w 2015 roku Ukraińcy wzięli udział w projekcie *Rozwój współpracy polsko-ukraińskiej w ramach przekazania wiedzy, doświadczenia i umiejętności praktycznych w obszarze gospodarki wodno-ściekowej*; z kolei owocem współpracy delegacji z rejonu śniatyńskiego i powiatu kartuskiego stał się projekt *Pokucka akademia aktywności obywatelskiej jako instrument wsparcia dla reform terytorialnych w wiejskich miejscowościach obwodu iwanofrankińskiego*. W 2015 roku w Kremieńczuku uroczyście zostało otwarte Centrum Polskiej Kultury, Języka i Stosunków Gospodarczych jako dowód zacieśnienia współpracy między Kremieńczukiem a Bydgoszczą, które od 2005 roku są miastami partnerskimi.

W maju 2016 roku po raz pierwszy została podjęta dyskusja dotycząca stworzenia ukraińskiego kulturalno-informacyjnego centrum w Gdańsku. Podczas spotkania z Zastępcą Prezydenta ds. polityki społecznej Piotrem Kowalczykiem Konsul Łew Zacharcyszyn poruszył temat zagospodarowania domówki gdańskiego oddziału ZUWP i przekształcenia jej w centrum kultury Ukrainy.

Konsulat Honorowy Ukrainy we Wrocławiu oraz Konsulat Honorowy Ukrainy w Poznaniu są przykładami placówek, które już przekazały odpowiedzialność za dyplomację kulturalną organizacjom ściśle współpracującym z konsulatami. Fundacja Ukraina we Wrocławiu powstała 28 maja 2013 roku z inicjatywy Konsula Honorowego Grzegorza Dzika. Od tej pory zrealizowała kilka dużych projektów: m. in. projekt pod tytułem: *Pokaż swój język! Kursy języka polskiego dla obywateli Ukrainy zamieszkałych na Dolnym Śląsku*, po którym można przystąpić do egzaminu certyfikowanego; projekt *Lokalna międzynarodowość*, celem którego, jak zaznaczono na stronie Fundacji, „jest integracja młodych migrantów ze społeczeństwem przyjmującym oraz budowanie wzajemnego zaufania i tolerancji oraz zwiększenie samodzielności, a także podwyższenie kwalifikacji i kompetencji młodzieży potrzebnych na rynku pracy”¹⁷. 19 listopada 2016 roku Fundacja otworzyła Centrum Ukraińskiej Kultury i Rozwoju, które stało się również jej siedzibą. Z inicjatywy Fundacji Ukraina w czerwcu – lipcu 2017 roku odbyły się warsztaty integracyjne dla rodzin; w sierpniu – wrześniu Festiwal *Odcienie Ukrainy*.

Konsulat Honorowy we Wrocławiu kilkakrotnie wystąpił jako samodzielny organizator albo współorganizator wydarzeń mających na celu promocję kultury ukraińskiej. Dobrym przykładem jest tu szereg imprez artystycznych, edukacyjnych i naukowo-biznesowych w ramach projektu *Pociąg do Ukrainy*. Przedsięwzięcie miało miejsce w październiku 2011 roku i zostało zorganizowane przez Konsulat Honorowy Ukrainy we Wrocławiu oraz Stowarzyszenie na rzecz Polsko-Ukraińskiego Dialogu Kultur Nowa Generacja. Wsparcie pojawiło się ze strony Uniwersytetu Wrocławskiego i Uniwersytetu Ekonomicznego. Odpowiedzialność za przygotowanie *Dni Kuchni Ukraińskiej* w maju 2012 roku również była po stronie Konsulatu. Do kolejnych ważnych wydarzeń na liście ukraińskiej placówki dyplomatycznej we Wrocławiu należy festiwal *Viva Ukraina*. Początki jednego z największych festiwali

¹⁷ Oficjalna strona internetowa Fundacji Ukraina, *Cykl spotkań i szkoleń „Lokalna międzynarodowość”*, <http://fundacjaукраина.eu/projekty/cykl-spotkan/> (dostęp 30.05.2017 r.).

ukraińskiej kultury, który obecnie jest imprezą cykliczną, sięgają 2000 roku. W 2012 roku wydarzenie było poświęcone 55 rocznicy obecności Ukraińców we Wrocławiu. Trzydniowy program festiwalu obejmował koncerty polskich zespołów *Horpyna* oraz *Czeremszyna* popularyzujących słowiański folklor (w tym konkretnie ukraiński), chórów męskich *Homin* i *Żurawli*, przegląd klasyki kinematografii ukraińskiej (filmy *Skradzione szczęście* Andrija Donczyka, *Zniknął dokument* Borysa Iwczenki oraz film animowany w reżyserii Wołodymyra Dachny *Eneida*), koncert recytatorski dla dzieci *Kochajmy swój język* i stworzoną przez siostry Tatianę i Natalię Katryczenko wystawę lalek – motanek pochodzących z różnych regionów Ukrainy.

W Wielkopolsce odpowiedzialność za dyplomację kulturalną została przełożona na Stowarzyszenie społeczno-kulturalne Polska-Ukraina. Organizacja działa od 2007 roku, a jej główną inicjatywą jest Festiwal Kultury *Ukraińska Wiosna*, odbywający się w Poznaniu cyklicznie od 2008 roku. Na stronie stowarzyszenia można przeczytać: „Wydaje się, że konstruowanie dobrosąsiedzkich stosunków opiera się na dwóch filarach: działalności instytucji państwowych oraz bezpośrednich relacji pomiędzy mieszkańcami. Żadna z kwestii nie powinna być zaniedbana. Brak dobrych intencji władz nie pobudza obywateli do aktywności, z drugiej zaś strony nawet najbardziej śmiało deklaracje polityków pozbawione oddolnych inicjatyw pozostają pustosłowiem”¹⁸. Stowarzyszenie społeczno-kulturalne Polska-Ukraina nie ogranicza się tylko do organizacji wydarzeń kulturalnych w ramach festiwalu. W maju 2010 roku startowała akcja *Wyślij Śpiocha na Ukrainę*, która miała na celu pomóc dla Domów Małego Dziecka oraz rodzinom potrzebujących w obwodzie tarnopolskim na Ukrainie. W 2012 roku podczas *Ukraińskiej Wiosny* została przeprowadzona zbiórka pieniędzy pod nazwą *Oddychaj! Żyj!*; zebrane koszty przekazano dla Zachodnioukraińskiego Dziecięcego Specjalistycznego Centrum Medycznego we Lwowie. Kilkakrotnie stowarzyszenie było organizatorem konferencji oraz debat naukowych: np. I Wielkopolsko-Ukraińskie Forum Gospodarcze, konferencji *Imigranci z Europy Wschodniej w Wielkopolsce*.

Dla porównania „instytucjami odpowiedzialnymi za dyplomację kulturalną Polski są przede wszystkim Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Instytut Adama Mickiewicza oraz polskie placówki dyplomatyczne ze szczególnym uwzględnieniem instytutów polskich”¹⁹. Według Marty Mikiewicz, działania dyplomacji kulturalnej mogą być prowadzone przez dane podmioty na trzy różne sposoby:

Analiza działalności ukraińskich placówek dyplomatycznych w Polsce pokazała, że ostatnie o wiele rzadziej realizują samodzielne projekty oraz angażują się we współpracę z instytucjami kulturalnymi; częściej spełniają rolę wsparcia organizacyjnego albo obejmują wydarzenie patronatem, co może jedynie nadać wyższą rangę i prestiż imprezie kulturalnej. Brak instytucji odpowiedzialnej za kreowanie wizerunku państwa oraz wsparcie oficjalnych placówek dyplomatycznych

¹⁸ Stowarzyszenie społeczno-kulturalne Polska-Ukraina w Poznaniu, strona internetowa: <http://www.poznajsasiada.org/o-nas> (dostęp 04.06.2017 r.).

¹⁹ Mikiewicz, M. *Polska dyplomacja kulturalna*, w: *Dyplomacja publiczna*, B. Ociepka (red.), Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 2008, s. 119.

w ich działalności promocyjnej i polityce kulturalnej jest odczuwalny. W polskim przypadku placówki dyplomatyczne ściśle współpracują z Instytutem Adama Mickiewicza, powołanym do życia 1 marca 2000 roku przez Ministra Kultury w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych. „Instytut nie ma przedstawicielstw za granicą. Taka formuła została oparta na zagranicznych przykładach Instytutu Szwedzkiego w Sztokholmie i Fundacji Korea w Seulu. Według statutu głównym celem tej instytucji jest: «międzynarodowa popularyzacja historycznych i współczesnych dokonań kultury polskiej, realizowana w sposób służący promocji Polski za granicą w ramach polityki kulturalnej państwa oraz w zgodzie z podstawowymi założeniami polityki zagranicznej i zagranicznej polityki kulturalnej Rzeczypospolitej Polskiej»»²⁰. IAM często jest organizatorem wydarzeń, jak np. Rok Polski w Austrii oraz Rok Polski w Barcelonie, gdzie Ambasada RP w Wiedniu oraz Ambasada RP w Madrycie i Konsulat Generalny RP w Barcelonie wystąpiły w roli partnerów.

Tabela 2

Sposoby prowadzenie dyplomacji kulturalnej oraz przykłady takiej działalności

Sposoby prowadzenia dyplomacji kulturalnej	Przykłady
Realizacja samodzielnych projektów z próbą zaangażowania partnerów z państwa przyjmującego	Do największych przedsięwzięć promocyjnych organizowanych przez Polskę należą takie imprezy kulturalne jak: Rok Polski w Szwecji (luty 2003 – listopad 2003), Rok Polski w Ukrainie (marzec 2004 – marzec 2005), Sezon Polski w Izraelu (2008-2009), Sezon Polski w Wielkiej Brytanii (2009-2010).
Współpraca z instytucjami kulturalnymi danego kraju i zainteresowanie ich polską ofertą kulturalną, żeby w przyszłości były skłonne organizować imprezy związane z Polską	Przykładem takiej działalności może być długofalowy projekt edukacyjny z 2003 roku dla izraelskich nauczycieli, którzy prowadzili wycieczki szkolne do Polski. Projekt był realizowany przez Instytut Polski w Tel Awiwie we współpracy z Ministerstwem Kultury, Ministerstwem Edukacji Narodowej, Żydowskim Instytutem Historycznym oraz Izraelskim Ministerstwem Oświaty po stronie Izraelu.
Wsparcie projektów organizowanych przez inne podmioty, w których biorą udział polscy twórcy	Udział Polski w Międzynarodowych Targach Książki we Frankfurcie, Targach Książki w Goteborgu oraz Międzynarodowych Targach Książki Dziecięcej w Bolonii, podczas których odbywały się spotkania autorskie z polskimi twórcami.

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Mickiewicz, *Polska dyplomacja kulturalna*, w: *Dyplomacja publiczna*, B. Ociepka (red.), Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 2008, s. 122.

Duże znaczenie w realizacji dyplomacji kulturalnej odgrywają wcześniej wspomniane instytuty polskie, które są odpowiedzialne za rozpowszechnianie wiedzy

²⁰ Ibidem, s. 121.

o Polsce, promocji jej historii i kultury poprzez teatr, muzykę, film, literaturę, nauczanie języka polskiego.

Oksana Rozumna, kierownik sektora polityki kulturalnej Narodowego Instytutu Badań Strategicznych w Kijowie, zaznacza, że w przypadku Ukrainy dopiero w 2015 roku państwo zainteresowało się dyplomacją kulturalną. Do jednego z kroków w instytucjonalizacji dyplomacji kulturalnej należy inicjatywa Ministerstwa Spraw Zagranicznych Ukrainy o stworzeniu Instytutu Ukraińskiego (Instytut Szewczenki), wzorowanego między innymi na polskim Instytucie Adama Mickiewicza. Według projektu Ministerstwa Spraw Zagranicznych do głównych obowiązków Instytutu wstępnie zalicza się:

„koordynacja oraz organizacja za granicą wydarzeń kulturalnych, ekspozycji, forów, pokazów filmowych, koncertów, wystaw, które mają na celu budowanie dialogu oraz skierowane są przede wszystkim do publiczności zagranicznej;

wdrożenie skutecznego systemu wsparcia finansowego dla programów mających na celu aktywizację kontaktów międzykulturowych i wymiany międzynarodowej, wyjazdy ukraińskich artystów, działaczy kulturalnych i uczonych, aby zaprezentować Ukrainę jako państwo innowacyjne, nowoczesne i posiadające bogatą kulturę;

wprowadzenie przejrzystych kryteriów odbioru kandydatów, którym są wydzielane środki finansowe na wyjazdy oraz realizację projektów;

praca nad stworzeniem materiałów wizerunkowych oraz produktów kulturowych, przetłumaczenie materiałów na inne języki;

tworzenie i wdrażanie programów nauki języka ukraińskiego za granicą;

tworzenie elektronicznych baz danych kontaktów instytucji kulturalnych, stały rozwój i promocja ukraińskich instytucji, projektów oraz inicjatyw za granicą;

współpraca z organami władzy publicznej, organami samorządowymi, biznesem i organizacjami obywatelskimi;

wprowadzenie nowoczesnych efektywnych modeli projektów krótko-, średnio- i długoterminowych²¹.

Oksana Rozumna zwraca również uwagę na szereg problemów pojawiających się w dyskusjach nad stworzeniem Instytutu Ukraińskiego. Badaczka twierdzi, że powstanie Instytutu jest ważnym krokiem w kwestii instytucjonalizacji dyplomacji kulturalnej, ale z drugiej strony pojawienie się dodatkowej instytucji w bardzo niedoskonałym środowisku polityki kulturalnej pozostaje pytaniem dyskusyjnym. Do podstawowych problemów w pracy nad koncepcją Instytutu Rozumna zalicza: niedoskonałą komunikację oraz brak uzgodnionych działań pomiędzy organami władzy, brak współpracy z przedstawicielami eksperckiego środowiska, niesformowany wewnętrzny oraz zewnętrzny rynek usług kulturalnych, przestarzałe ustawodawstwo.

²¹ *Projekt Statutu Ukraińskiego Instytutu (Проект Статут Українського Інституту)*, Rozporządzenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych Ukrainy, 2017, s. 2, strona internetowa: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rc=1&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjQgf72yrnVAhWBJVAKHSb5CkQFggIIMAA&url=https%3A%2F%2Fmfa.gov.ua%2Fmediafiles%2Ffiles%2Fmisc%2F2017-02-09%2F2017-02-09_tor.doc&usq=AFQjCNFdfNdQqbdMWkVt5TrPvALDYozpLg (data dostępu 02.08.2017 r.).

Pod koniec 2016 roku Ministerstwo Kultury Ukrainy wystąpiło z inicjatywą stworzenia Ukraińskiego Instytutu Książki; we wrześniu 2016 roku wykonującym obowiązki dyrektora stał się profesor Uniwersytetu Narodowego Akademia Kijowsko-Mohylańska i krytyk literacki Rostysław Semkiw. Według statutu, „Ukraiński Instytut Książki jest instytucją państwową w sferze kultury i sztuki, która została założona na podstawie własności państwowej i należy do obszaru zarządzanego przez Ministerstwo Kultury Ukrainy [...]. Instytut jest stworzony na podstawie rozporządzenia Ministerstwa Kultury Ukrainy z dnia 28.07.2016 № 612 odpowiednio do Ustawy Ukrainy «O wniesieniu zmian do niektórych ustaw Ukrainy co do doskonalenia systemu zarządzania państwa w sferze wydawnictwa»²². Statut wyznacza cel i przedmiot działalności instytucji, które są następujące:

„celem działalności Instytutu jest wsparcie wydawnictwa, popularyzacja czytania, aktywizacja branży tłumaczeniowej, promocja ukraińskiej literatury na świecie.

Przedmiotem działalności Ukraińskiego Instytutu Książki jest stworzenie warunków w zakresie organizacji, administracji oraz kulturologii dla przekształcenia wydawniczej sprawy w kulturalny przemysł na przykładzie wzorca europejskiego, wytworzenie jedyne go książkowego rynku w państwie, zabezpieczenie wolnego dostępu obywateli Ukrainy do wszystkich nowoczesnych sfer wiedzy, odrodzenie kultury czytania»²³.

Dyplomacja kulturalna nie jest krótką jednorazową akcją, lecz czasochłonnym procesem, który wymaga odpowiedniej strategii, przygotowanej kadry oraz zasobów. Aby móc przewidzieć, z jakimi wyzwaniem dyplomacja spotka się w przyszłości, warto wiedzieć, jaki był ostatnio stan kultury w Ukrainie, oraz rozumieć, z czego to wynikało. Były dyrektor Instytutu Polskiego w Kijowie Jerzy Onuch, odpowiadając na pytanie o sytuacji kultury w Ukrainie, twierdzi, że jej porównanie z innymi państwami jest nieuniknione: „Tylko na drodze porównania z funkcjonowaniem podobnych instytucji w innych krajach, można próbować zobaczyć, jak faktycznie to wygląda. [...] Aczkolwiek unikałbym porównań zbyt bezpośrednich. Można powiedzieć tak – «w porównaniu» wszystko w Ukrainie jest, ale z drugiej strony [...] nie ma. [...] kultura i infrastruktura kulturalna w Ukrainie są tak obecne, jak jest obecna tam demokracja. Jest i jej nie ma. Jest – w porównaniu do tego, co się dzieje w Białorusi – i nie ma – w porównaniu do tego, jak sprawy się mają, np., w Polsce»²⁴. Od 26 lat Ukraina jest niepodległym suwerennym państwem, ale w czasach ZSRR kultura była elementem systemu władzy; z kolei nowe władze państwa nie dostrzegały w kulturze potęgi i przypisywały jej zbyt znikome znaczenie. Zenowij Mazuryk, przewodniczący

²² Statut derżawnoji ustanowy „Ukrajinskij Instytut Knyhy” (Статут державної установи „Український Інститут Книги”), Rozporządzenie Ministerstwa Kultury Ukrainy sz dnia 30 grudnia 2016 r. № 1276, strona internetowa: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245224945 (dostęp 02.08.2017 r.).

²³ Ibidem.

²⁴ Onuch, J. *Bo u nas jest inaczej. Ukraiński „Dubaj Project”*, w: *Raport o stanie kultury i NGO w Ukrainie*, P. Laufer (red.), Lublin: Wydawnictwo Episteme, s. 72, strona internetowa: http://nck.pl/media/attachments/302550/kopia_raportostaniekulturyingowukrainie1.pdf (dostęp 20.06.2017 r.).

Stowarzyszenia Muzeów i Galerii oraz wiceprezydent ukraińskiego komitetu narodowego ICOM, trafnie zauważa: „Żadna partia polityczna nie ma w swoim programie rozdziału poświęconego polityce kulturalnej. O kulturze wspomina się tylko w kontekście kulturalnych i duchowych potrzeb społeczeństwa. Retoryka polityczna ogranicza się do ogólnych stwierdzeń o niewykorzystanym potencjalnie i znieważeniu kultury oraz – jak zwykle – języka [...]. Brak jest dyskusji politycznej nad rolą kultury w rozwoju społeczeństwa demokratycznego i nad możliwością stworzenia kulturalno-politycznych warunków do podjęcia przez nią takiej roli”²⁵. Ukraiński pisarz i publicysta, wykładowca na uniwersytetach w Polsce, Kanadzie oraz USA Mykoła Riabczuk z kolei zwraca uwagę na kolonialny charakter ukraińskiej kultury, dla którego charakterystyczne są strukturalna niepewność i dysfunkcyjność. Twierdzi on, że ukraińska kultura nie stała się kulturą suwerennego narodu – „to znaczy kulturą, która funkcjonuje nad całym narodowym terytorium, w jakimś stopniu obejmuje całą ludność i opiera się na zrozumiałych dla większości kodach kulturowych oraz organicznie używanym w życiu codziennym języku”²⁶. Jeżeli wewnątrz państwa nie powstał ujednoczony kod kulturowy, a w stosunku do społeczeństwa nie była prowadzona domestic cultural diplomacy, to nie wytworzyła się też żadna oferta kulturalna na eksport, nie powstała dopracowana strategia promocyjna państwa za granicą. Ukraińska kultura długo funkcjonowała jako kultura quasi-mniejszościowa, nie do końca podkreślając swój odrębny status od rosyjskiej; w ukraińskiej kulturze oraz historii pozostawało wiele luk, które mogły być wykorzystane przez obecnego agresora. Aktualnym przykładem takiej sytuacji jest oznajmienie przez prezydenta Rosji Władimira Putina przebywającego we Francji na spotkaniu z prezydentem Emmanuelem Macronem, że księżniczka Anna Kijowska była ruską (w znaczeniu rosyjską) księżniczką. Zwracając uwagę na przekręcanie przez Rosję faktów historycznych i podawanie błędnych informacji, w dyskusję wkroczyli ukraińscy dyplomaci. Media społecznościowe (m. in., Facebook, Twitter) stały się polem wymiany zdań między Ministerstwami Spraw Zagranicznych Ukrainy i Federacji Rosyjskiej. W czasie, gdy się toczy dyskusja, w Kijowie od 4 lat odbywa się Międzynarodowy Festiwal Sztuki *Anna de Kyiv Fest*, którego celem jest promocja historycznej postaci Anny Kijowskiej – królowej Francji oraz córki księcia Rusi Kijowskiej Jarosława Mądrego. Pomysłodawcą i głównym kuratorem wydarzenia jest Fedir Bałandin (dyrektor organizacji obywatelskiej Kijów. Strategia 2025); natomiast realizacja projektu była możliwa dzięki współpracy z francuskimi mecenasami oraz z oddziałem Alliance Francaise w Kijowie. Podobnych akcji informacyjnych i promocyjnych zabrakło we Francji. Jak twierdzi ukraińska pisarka i wykładowca akademicki Oksana Zabużko, Francuzi wpadają w stereotypową pułapkę i zazwyczaj łączą Kijów oraz Ruś Kijowską nie z obecną Ukrainą, lecz Rosją. Tę lukę w dyplomacji kulturalnej Ukrainy spróbował wykorzystać Prezydent Federacji Rosyjskiej.

²⁵ Mazuryk, Z. *Polityka kulturalna w niezależnej Ukrainie – niespełnione nadzieje i utracone możliwości. Co dalej?*, op. cit., s. 29.

²⁶ Riabczuk, M. *Ukraińska kultura po komunizmie: między postkolonialnym wyzwoleniem a neokolonialnym zniewoleniem*, op. cit., s. 14.

Do szeregu innych przyczyn słabej efektywności polityki kulturalnej Ukrainy eksperci zaliczają: „brak stałego zainteresowania sferą kultury ze strony rządu, brak planów strategicznych kształtowania narodowej polityki kulturalnej, niedostosowanie polityki kulturalnej do nowych realiów społecznych i technologicznych, oderwanie oficjalnej polityki kulturalnej od potrzeb konsumentów kultury i działaczy kultury, nieprzejrzystość, brak kontroli oraz ograniczenia w finansowaniu sfery kulturalnej”²⁷. Natalia Żytariuk – Pierwszy Sekretarz Ambasady Ukrainy w Warszawie, która odpowiada za sferę dyplomacji kulturalnej – zwraca uwagę na dwa podstawowe problemy: brak finansowania oraz brak wykształconych w zakresie polityki kulturalnej kadr. Finansowanie wydarzeń kulturalnych promujących Ukrainę ze strony państwa jest znikome. Dlatego placówka dyplomatyczna rzadko realizuje cały proces przygotowania imprezy; częściej angażuje się w przygotowanie konkretnych etapów – np. wysłała listy wsparcia, obejmuje wydarzenia patronatem, tym samym wyróżniając go na tle innych, nadaje pomoc organizacyjną. Natalia Żytariuk twierdzi, że przy znikomym wsparciu finansowym ze strony państwa ukraińskiego w ciągu 2016 roku dało się zorganizować 77 wydarzeń o tematyce kulturalnej. Zdarzają się jednak sytuacje, kiedy obowiązek organizacji wszystkich etapów bierze na siebie ekipa Ambasady, nie wspierając go finansowo, natomiast w mediach rola placówki dyplomatycznej jest pomijana; skupia się głównie na instytucjach, które zabezpieczają imprezom pomoc materialną.

Podsumowując, tematyka ukraińska na stałe wpisała się w nurt polityki kulturalnej realizowanej na terenie Polski. Od dłuższego czasu jest ona jednym z najważniejszych elementów dyplomacji kulturalnej polskich organizacji społecznych czy instytucji publicznych. Ukraińska strona dopiero zaczyna budować strategię dyplomacji kulturalnej i ustalać priorytety w jej realizacji; opracowuje koncepcję wizerunku państwa z wykorzystaniem nowego narzędzia, którym jest kultura. Przykładami dobrze funkcjonujących centrów kultury, na których powinny się wzorować inne placówki dyplomatyczne, są Fundacja Ukraina przy Konsulacie Honorowym we Wrocławiu oraz Stowarzyszenie społeczno-kulturalne Polska-Ukraina w Poznaniu. Priorytetem pozostaje rozwój i praca nad Instytutem Ukraińskim oraz Ukraińskim Instytutem Książki, aktywność w sieci polegająca na tworzeniu stron internetowych instytucji kulturalnych, wykorzystywanie mediów społecznościowych w celach informacyjnych i promocyjnych. Przykładem udanego projektu może być działająca od 1 listopada 2015 roku strona na Facebooku *Ukraine's Cultural Diplomacy by MFA*. Jest to pewnego rodzaju platforma zrzeszająca informację o wydarzeniach kulturalnych o tematyce ukraińskiej, które odbywają się w Ukrainie i za granicą, oraz o działalności MSZ i służby dyplomatycznej Ukrainy. Na stronie można przeczytać: „My, przedstawiciele Ministerstwa Spraw Zagranicznych, uważamy, że kultura stanowi integralną część polityki zagranicznej. Jesteśmy przekonani, że tylko w nieszanującym się kraju kultura odgrywa rolę peryferii. W Ukrainie po Rewolucji Godności nareszcie pojawiła się możliwość nadać kulturze priorytetowe znaczenie. Chronić interesy Ukrainy należy nie tylko podczas negocjacji dyplomatycznych, ale również w teatrach, filharmoniach, w muzeach, galeriach, na scenach oraz wszędzie,

²⁷ Bucenko, O. *Dwa główne problemy sektora kultury*, op. cit., s. 39.

gdzie może pojawić się sztuka. Artysta opowie o Ukrainie to, czego ze względu na specyfikę swojej pracy nie potrafi powiedzieć dyplomata. Kuratorzy, menedżerzy, artyści, dyplomaci, urzędnicy – wszyscy, dla kogo ważne jest, jak Ukraina zaprezentuje się na świecie, powinni się zjednoczyć”²⁸.

8 czerwca 2017 roku w Kijowie odbył się Trzeci Forum dyplomacji kulturalnej Ukrainy. Pierwszy miał miejsce w czerwcu 2015 roku; druga edycja ruszyła w kwietniu 2016 roku. W roli organizatorów wystąpiły MSZ Ukrainy, Akademia Dyplomatyczna Ukrainy oraz Instytut Kennana. Tematyka tegorocznej edycji dotyczyła pytania, na ile udany jest proces instytucjonalizacji dyplomacji publicznej oraz dyplomacji kulturalnej po Euromajdanie. Jak widać, kwestia dyplomacji kulturalnej staje się coraz ważniejszym elementem polityki zagranicznej Ukrainy, a kultura zajmuje bardziej priorytetową pozycję w państwie. Próby podjęcie w społeczeństwie dyskusji podobnych do wspomnianego forum, stworzenie Ukraińskiego Instytutu Książki i Instytutu Ukraińskiego oraz większe zaangażowanie władz państwa są tego idealnym dowodem.

Стаття надійшла до редколегії 10.06.2017

Прийнята до друку 23.06.2017

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОФІЦІЙНИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ОРГАНІВ У ПОЛЬЩІ

Ірина Кухарук

*Інститут Міжнародних Відносин, Вроцлавський Університет,
вул. Кошарова, 3, м. Вроцлав, Польща, 51-149
e-mail: iryna.kukharuk@uwr.edu.pl*

Статтю присвячено аналізу діяльності українських дипломатичних представництв у Польщі (посольства та консульств України) та вказано основні пріоритети культурної дипломатії України, яка зараз перебуває на етапі інституціоналізації. Метою роботи було визначення основних інституцій, відповідальних за публічну дипломатію та культурну дипломатію України, презентація концепції нового іміджу держави за кордоном та відповідь на питання, чому тільки зараз дипломатичні інструменти почали відігравати таку важливу роль у зовнішній політиці України.

Ключові слова: інформаційна війна; Україна, культурна дипломатія.

²⁸ Strona internetowa : https://www.facebook.com/pg/CulturalDiplomacyUkraine/about/?ref=page_internal (dostęp 08.08.2017 r.).

**CULTURAL DIPLOMACY OF UKRAINE ON THE EXAMPLE OF UKRAINIAN ACTIVITIES
OF OFFICIAL DIPLOMATIC INSTITUTIONS IN POLAND**

Iryna Kukharuk

*Institute of International Studies, University of Wrocław,
3, Koszarowa Str., Poland, 51-149
e-mail: iryna.kukharuk@uwr.edu.pl*

The study attempted to analyze the activities of Ukrainian diplomatic institutions in Poland (Ukrainian Embassy and Consulates) and pointed out the priorities of Ukraine's cultural diplomacy, which is now at the stage of institutionalization. The purpose of the work was to identify the main institutions that are responsible for public diplomacy and cultural diplomacy of Ukraine, to bring closer the concept of a new image of the state abroad and to explain why diplomatic tools had begun playing such important role in foreign policy.

Key words: information warfare; Ukraine; cultural Diplomacy